

AZ AMERIKAI SZABADKÖMŰVES-ELLENES PÁRT

PAÁR ÁDÁM

A 19. századi Egyesült Államokban a demokratizálódó közélet számos közösségi hisztériának adott terepet – a katolikusok, írek, rabszolgatartó déliek mellett a szabadkőművesek is megjelentek bűnbakként a korabeli sajtóban és szájhangományban. Ahogyan a katolikus- és írellesség a *Know Nothing*, azaz a Nem Tudom mozgalomhoz vezetett (nevét onnan kapta, hogy tagjai titoktartást fogadtak), a rabszolgaság ellenzése pedig életre hívta az abolicionista mozgalmat, a szabadkőműves-ellenességből egy új párt emelkedett ki. Bár a három mozgalmat nem lehet eszmeileg és társadalmi indoklásukat illetően együttesen emlegetni, de van egy közös metszetük: más-más módon, de egyaránt reflektáltak koruk észak-amerikai társadalmi és gazdasági rendszerének válságára, és érdekes módon mindhárom elsősorban az északi országrészben ért el relatív sikert politikai értelemben (az abolicionizmus esetében ez magától értetődő, habár Délen is akadtak hívei, egyes államokban többen, másutt kevesebben).

A Szabadkőműves-ellenes Párt (*Anti-Masonic Party*) megalakulását drámai módon egy szabadkőműves halála indította el. 1826-ban egy William Morgan nevű szabadkőműves újságíró eltűnt, azt követően, hogy nyilvánosan kijelentette, egy könyvet szándékozik írni a szabadkőművesekről, lerántva a leplet a mozgalmat övező mágikus szimbólumokról és rítusokról, az álokkultista atmoszféráról, amelyek irritálták. Az eltűnt Morgan holttestét később a Niagara folyóból halászták ki.¹ Szájról szájra terjedt a gyilkosság vádja, és a megalapozatlan vádaskodás lavinát indított el.

Mivel a szabadkőműves-ellenes hangulatnak a 18. század vége óta volt hagyománya Észak-Amerikában, és éppen az 1820-as és '30-as években több válság rakódott egymásra, így minden kedvező volt ahhoz, hogy a hisztéria széles körben terjedjen. Egy másik páholytagnak is sokat köszönhetnek az amerikai összeesküvés-elmélet hívei. Az angolszász szabadkőműves-ellenes irodalmat egy John Robinson nevű fizikus–matematikus alapozta meg, akinek a célja éppen a mozgalom védelme volt: szerette volna, ha az angol szabadkőművesség mentes marad attól a radikalizmustól, amely szerinte a francia páholyokat jellemezte. Igyekezett eloszlatni a kormányzat és a társadalom gyanúját, de céljával ellentétes hatást ért el. Morgan és Robinson példája ékesen cáfolja a szabadkőművesség egységének mítoszáét.²

Tanulmányomban a rövid életű, de politikai hatását tekintve jelentős, az amerikai pártrendszer átrendező Szabadkőműves-ellenes Párt történetét

1 Joseph R. COLIN: *The American past. A survey of American history*. Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1987. 259.

2 Önmagában ezek a tények a szabadkőműves-ellenes – tényleges és volt – szabadkőművesekről ékesen cáfolják azt a tévhitet, hogy a szabadkőművesek mindig összetartanak. Lásd bővebben: *A szabadkőművesek mindig összetartanak = Újabb száz történelmi tévhit, avagy amit biztosan tudsz a történelemlről – és mind rosszul tudod*. szerk. HAHNER Péter, Animus, Bp. 2011. 231–235. és PAÁR Ádám: *Szabadkőművesek – mítoszok és tények*. Tényleg, 2020. augusztus 4. <<https://tenyleg.com/2020/08/04/szabakomuvesek-mitoszok-es-tenyek/>>.

kívánom röviden bemutatni, elsősorban a pártot életre hívó észak-amerikai környezetre fókuszálva.³ A párt földolgozottsága angol nyelven is meglehetősen hézagossnak tekinthető. Fontos tudatosítani, hogy a párt, neve ellenére, *nem csupán a szabadkőművességről szólt*. Morgan halála volt az indítóóok, ám a párt kérészetű népszerűsége nem érthető meg a korabeli társadalmi és pártharcok ismerete nélkül. Az amerikaiak támaszkodtak az európai szabadkőműves-ellenes pamfletirodalomra, de maga a párt jellegzetesen észak-amerikai társadalmi és politikai válságtermék volt.⁴

FRANCIA ÉS ANGOL SZABADKŐMŰVES-ELLENES ELŐZMÉNYEK

Amikor a Szabadkőműves-ellenes Párt megalakult az Egyesült Államokban, a történetileg 1717-ig visszavezethető szabadkőműves mozgalom már régóta célkeresztben állt.

Meg lehet különböztetni a szabadkőműves-ellenesség két típusát. Az egyik túlértékeli a mozgalom titkosságát, és így összemossa a mozgalmat a mindenféle valós vagy részben kitalált szektákkal, az illuminátusokkal, a templomos lovagok utódaival, vagy a rózsakeresztesekkel. A szabadkőműves-ellenesség másik változatához tartozók (és a Szabadkőműves-ellenes Párt vezetői ide tartoztak) nemes egyszerűséggel ostobaságnak tartják ezeket a vádakokat, ugyanakkor jóval földhözragadtabb kifogást fogalmaznak meg a mozgalommal szemben: eszerint a szabadkőművesek olyan hálózatot alkotnak, amelynek tagjai egymást

juttatják a gazdasági és politikai hatalom csúcsaira. Bangha Béla jezsuita szerzetes, hitszónok is ehhez az irányzathoz tartozott: *Magyarország újjáépítése és a kereszténység* című 1920-as művében megfogalmazta, hogy nem hiszi el az ördögimádás, sátánizmus rémmeséjét, azt viszont állítja, hogy „a szabad-

kőművesség a legtöbb esetben érdekszövetség: néhányak összeesküvése a többiek és a közösség ellen; ügyes és tehetős emberek összeállása abból a célból, hogy a hatalmi és vagyonos pozíciókat kölcsönös összejátszással magukhoz ragadják.” Az amerikai szabadkőműves-ellenesek lelkesen egyetértettek volna a magyar „sajtóapostollal”⁵

Ez utóbbi vád is volt a veszélyesebb, mert a mégoly játékos titkosság különösen támadható volt egy olyan politikai rendszerben, amely alapvető értékékként kezelte a népfeliséget. Hiszen ha a háttérben láthatatlan, megfoghatatlan érdekszövetségek, alkuk mozgatják a politikát, akkor mi a valós jelentősége a népfeliségnak – tették föl a kérdést sokan. Nem véletlen, hogy a szabadkőműves-ellenesség éppen akkor vált politikai erővé az Egyesült Államokban, amikor Andrew Jackson (1829–1837) elnöksége alatt a demokratizálódás (ti. hogy minden felnőtt fehér férfi elnyerhet bármilyen közhivatalt) folyamata elkezdődött.

De honnan ered az amerikai szabadkőműves-ellenesség? Hiszen az első elnök, George Washington is a „testvérek” közé tartozott, valamint az észak-amerikai tizenhárom gyarmat függetlenségéért harcoló La Fayette márki, ahogyan Benjamin Franklin (Thomas Jefferson viszont, akit legtöbbször támadtak ezzel, nem). 1792-ben megjelent egy kiadvány egy francia szerző, Cadet de Gassicourt tollából, amely először magyarázta a forradalmat összeesküvésnéként, mégpedig az 1314-ben föloszlatott, de állítólag tovább létező templomosok nyakába varrva, s belekeverte a szabadkőműveseket is az összeesküvés-elméletébe. Ha egy üzlet beindul, nem áll meg: az epigonok egyre színezték a túlnyomórészt jámbor polgárok és nemesek, művészek és írók alkotta szabadkőművesség felelősségét. Ahogyan várható volt, valaki Angliában is tollat ragadott.

a szabadkőművesek hálózatot alkotnak

3 A párt rövid arculati jellemzéséhez lásd Békés Márton előszavát Gyurácz Ferenc (1841–1925) evangélikus lelkipásztor, hitoktató *A szabadkőművességről* (1886) című könyvének újrakiadásához: Gyurácz Ferenc: *A szabadkőművességről*. szerk. BÉKÉS Márton, Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely, 2022. 5–22.

4 Lásd: DANIES PIPES: *Összeesküvés. A paranoia évezredes története*. ford. SZÉCSI Noémi, Agave, Bp. 2007. 99–104.

5 BANGHA Béla SJ: *Magyarország újjáépítése és a kereszténység*. Kárpátia Stúdió, Kőröstarány–Kápolnásnyék, 2019. 72.

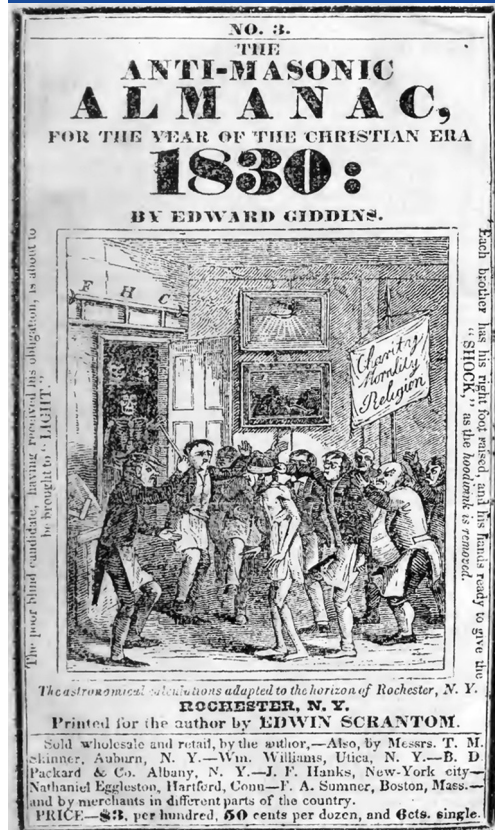
John Robinson, az Edinburgh-i Királyi Társaság tagja 1797-ben megírta forradalomellenes művét, az *Egy összeküvés bizonyítékait*, amelyben Edmund Burke-től eltérően felszínes magyarázatot adott a forradalom okaira. Nem kevesebbet állított, mint hogy a Jakobinus Klub nem más, mint szabadkőműves páholy. Robinson maga is szabadkőműves volt, és művével a mozgalom radikálisabbnak tartott francia ágával kívánt – ha jelképesen is – leszámolni. Nem a szabadkőművesekről, hanem a francia szellemiségről állított ki negatív bizonyítványt. Aligha sejtette, milyen hullámot indít el ezzel. Állítása azért ironikus, mert Robespierre kevés dolgot utált jobban, mint a titkos társaságokat, és a jakobinus nemzetfölfogással, az oszthatatlan általános akarattal (*volonté générale*) semmi nem egyezik kevésbé, mint egy polgári mozgalom, amely szükségszerűen részérdeket képvisel. Továbbá mindig elfeledkeznek a szabadkőművesek egy részének királpártiságáról: példa rá a vendée-i felkelés két vezetője, Charles de Bonchamps márki és Charette de la Contrie, akikért több száz paraszt ment a tűzbe. Korábban mindketten La Fayette oldalán harcoltak az amerikai függetlenségi háború önkénteseiként. Jegyezzük meg közbevetőleg: utóbbi is szembefordult 1792-ben a radikalizálódó forradalommal.

Robinson műve az angolnyelvűség miatt jobban hatott az észak-amerikai közvéleményben, mint a francia írások. És az okok itt már elvezetnek bennünket az amerikai közélet sűrűjébe.

AZ AMERIKAI PÁRTRENDSZER ELSŐ VÁLSÁGA

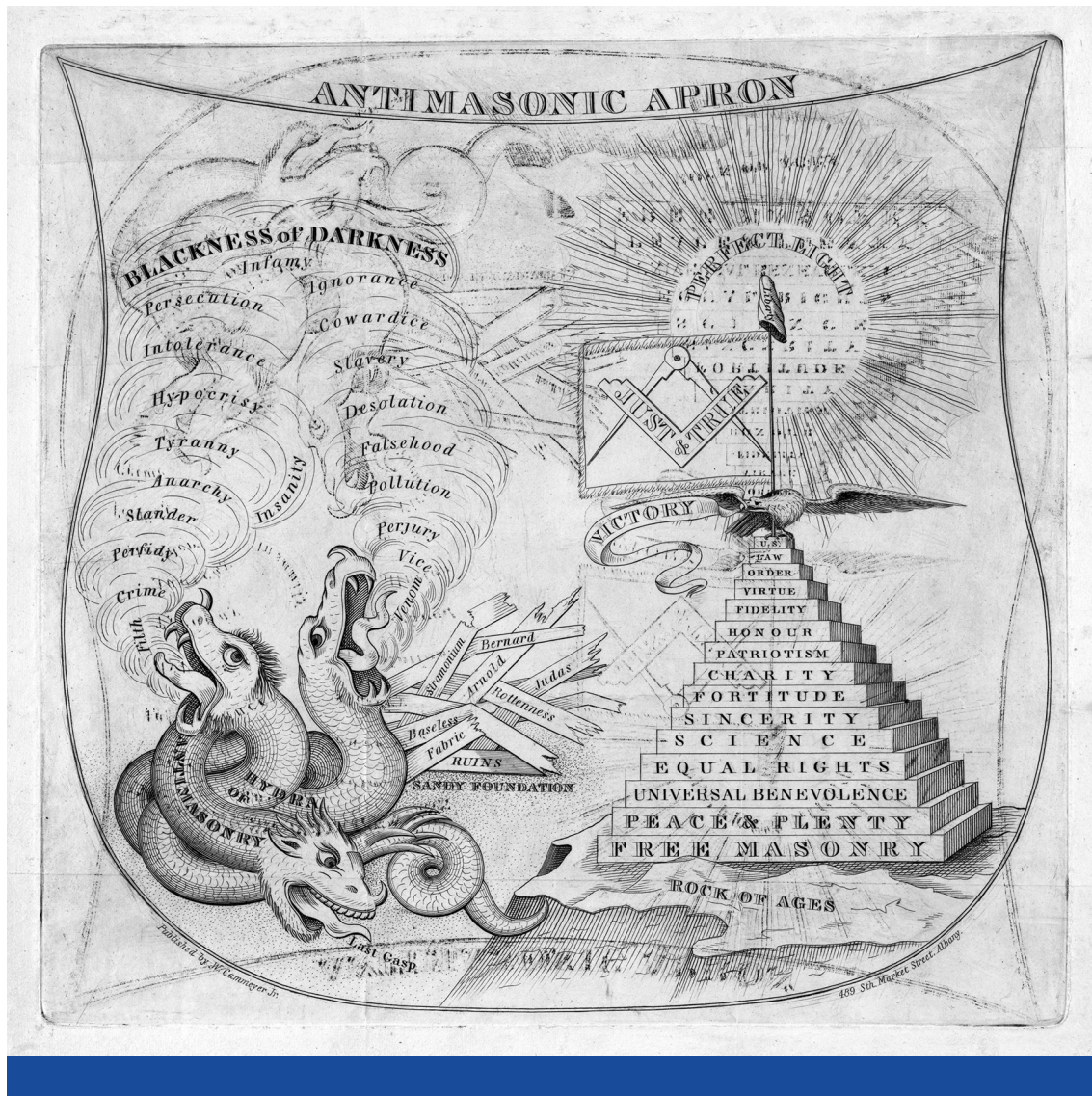
Robinson könyvének amerikai megjelenése olyan időszakra esett, amikor az Egyesült Államok erőfeszítést tett, hogy lehetőleg ne keveredjen bele az európai háborúba. Az ún. első kétpártrendszer két politikai csoportja, a federalisták és a (jeffersoni) republikánusok közötti belpolitikai ellentéteket – úgymint erős vagy gyöngye központi kormányzat, nemzeti bank léte vagy elvetése, elitista vagy farmerdemokrácia – a külpolitika is színezte.

Az elnök, John Adams, elődjéhez, Washingtonhoz hasonlóan ragaszkodott a semlegességhez az európai konfliktusban, habár ő is, mint a többi federalista, érzelmileg Angliához húzott. Alelnöke, Thomas Jefferson, a republikánusok elismert személyisége viszont tüntetően franciabarát volt, noha sem a Robespierre-féle diktatúra, sem a thermidori köztársaság nem nyerte meg a szívét, azonban úgy vélte, hogy Franciaország azon elvek és eszmények jegyében cselekszik, amelyek az amerikai forradalom lángját is szították, függetlenül a hatalmat gyakorlók magatartásától vagy jellemétől.⁶ Az 1800-as elnökválasztási kampányban Jeffersont franciabarátsága miatt egyes körök nyíltan ateizmussal és radikalizmussal vádolták, s elnökké választása esetén forradalmi diktatúrát jövedltek. 1801-ben Jeffersont elnökké választották, de támadóinak nem lett igazuk. Igaz, érzékeny gazdasági áldozatok árán, de Jeffersonnak sikerült távol maradnia az európai háborútól. Utóda, John Madison idején, 1812-ben az Egyesült Államok

Ősszeküvés-gyakorlat – A Szabdkőműves-ellenes Almanach 1829-es és 1830-as évkönyvének címlapjai (Brock University Library)

6 HAHNER Péter: Az USA elnöke. Animus, Bp. 2012. 39.

Rekontra –
A Szabadműves-ellenes Párt elleni maszonikus propaganda, 1831
(Library of Congress)

Nagy-Britanniával és nem Franciaországgal keveredett háborúba. A háború, az angolelleses érzület ezzel összefüggő föllángolása, majd a nyugati terjeszkedés elterelte a figyelmet a francia belpolitikáról, és a forradalomellenesség lassan lenyugodott.

Egy évtizeddel később, 1826-ban történt, hogy a Szabadműves-ellenes Párt zászlót bontott.⁷ Mi változott egy évtized alatt? Miért éppen ekkor vált a titkos társaságok iránti ellenszenv politikai erővé? Induljunk ki abból, hogy mely földrajzi terület alkotta a párt bázisát! A szabadműves-ellenesség jellegzetesen északkeleti parti jelenség volt, s leginkább New York államban éreztette hatását.⁸ Bizonyos társadalmi körülmények és konfliktusok kedveztek a közösségi hisztériának [inkább „morális pániknak” – a Szerk.] ezen a területen.

A Morgan eltűnése körüli években társadalmi feszültségek forrtak az északkeleti államokban, főleg éppenséggel New York államban. Egyre gyakrabban fordult elő, hogy az adók és magas föld- és házbérleti díjak a farmerek elégedetlenségéhez vezettek. Számos alkalommal a tiltakozó farmerek megtámadták a kiérkező adóbehajtót és az őt védő seriffet vagy seriffhelyettest, s népitélet gyanánt szurokba meg tollba hempergették őket.⁹ A városokban is feszült volt a hangulat: az iparosítás kezdte kiszorítani a hagyományos kézműves szakmákat. A jeffersoni ideál azon alapult, hogy Amerika soha nem válik

7 BEKE Imre: *Az Amerikai Egyesült Államok politikai lexikona*. Bp.–New York, 1995. 64.

8 COLIN: *l.m.* 259.

9 James Kirby MARTIN: *America and Its People*. Scott, Foresman & Co., Boston, 1989. 269.

Angliához hasonlóvá, és megmarad a farmerek és cipészek köztársaságának. Az iparosítás viszont lassan fölemésztette az egalitárius ideát.¹⁰

A gazdag–szegény és város–falú törésvonal jó alapot jelentett a közösségi hisztériák kialakulásához, mert a szabadkőművesség a tehetős polgárok között volt népszerű. A szabadkőművesek között voltak farmerek és kézművesek, de jellemzően inkább a társadalom tanult, jobb módú rétegei képviseltették magukat: kereskedők, üzletemberek, bankárok. Az elitellenes érzület kitapinthatóan a mozgalom egyik ágát képezte. De nem ez volt az egyetlen tényező.

TESTVÉRHARC

A szabadkőművesség még egy okból támadható volt. A fentebb nevezett Andrew Jackson elnök maga is szabadkőműves volt, akárcsak alelnöke, Martin Van Buren.¹¹ A mozgalom elleni támadás áttételesen és nyilvánosan a Jackson, majd utóda, Van Buren elleni támadást is jelentette.

Andrew Jackson, az angolok és indiánok elleni háborúk hőse Délen született, de megtestesítette azt, amit az amerikaiak a hullámzó határvidék, azaz a *frontier* emberének tulajdonítottak. Ő volt az első határvidéki vagy nyugati elnök. A háborús hős az 1824-es választáson az olcsó kormányzatot követelők mozgalmának élére került. Bár Jackson elnyerte a népi szavazatok többségét, az elektori szavazatok összeszámlálása körüli vitában a Kongresszus mondta ki a végső szót, és John Quincy Adamsnak ítélte a győzelmet, aki a már említett második elnök, azaz John Adams fia volt, és egy ciklusig volt elnök (1825–1829). Beiktatása után azonnal megkezdődött a korruptnak tartott elit osztorozása. Országszerte mozgalom indult Jackson elnökjelöltté választása érdekében. Körülötte tömörültek a társadalmi reform hívei, a nyugati terjeszkedésben érdekeltek, a déliek (korántsem csak a rabszolgatartók) többsége, és mindazok, akik sokallták az adókat meg a szövetségi kormányzat hatalmát.¹² A föderalistákat magába olvasztó Republikánus Párt szakadás előtt állt: Adams, az erős központi kormányzat és a nemzeti bank hívei elkezdtek nemzeti-republikánusoknak, Jackson, az olcsó kormányzat támogatói és a nemzeti bank ellenfelei demokrata-republikánusoknak hívni magukat.

1828-ban Jackson végül megnyerte a választást. Erős elnöki hatalmat hirdetett, és ezzel párhuzamosan azt képviselte, hogy vissza kell szorítani a kormányzat hatáskörét. Kirajzolódtak a második amerikai kétpártrendszer kontúrjai: a Demokrata Párt, amely Jackson híveiből szerveződött, és a Whig Párt.¹³ Azonban a második pártrendszerhez az ösztönzés onnan érkezett, ahonnan legkevésbé várták: 1826-ban a szabadkőműves-ellenes programú párt zászlóbontásától.

A Szabadkőműves-ellenes Párttal kapcsolatban el kell oszlatni egy közkeletű félreértést. Korántsem arról van szó, hogy lincselésre induló, primitív, tanulatlan és történelmileg marginális figurák tartoztak ide! A későbbi Republikánus Párt számos nagyágyújának karrierje a szabadkőműves-ellenes mozgalomban kezdődött. A két legismertebb közülük a későbbi harcos abolitionista, a Dél ostora, Thaddeus Stevens, valamint William H. Seward, aki külügyminiszterként szolgált Andrew Johnson, majd Lincoln kabinetjében.¹⁴ Mindketten mélyen rokonszenveztek az afroamerikaiak ügyével. A Szabadkőműves-ellenes Párt egyik tagja még a Fehér Házba is beköltözhetett – igaz, Millard Fillmore alelnök nem a párt színében, hanem a Whig Párt politikusaként vehette át az elnökséget az elhunyt Zachary Taylortól.¹⁵ Feltűnő, hogy azok, akik később politikusként kiemelkedtek a Szabadkőműves-ellenes Pártból, egytől egyig kritizálták a jacksoni célokat.

elitellenes érzület képezte a mozgalom lényegét

10 Charles SELLERS – Henry MAY – Neil R. McMILLAN: *Az Egyesült Államok története*. ford. HAHNER Péter, Talentum, Bp. 1999. 112.

11 COLIN: *l.m.* 259.

12 HAHNER: *l.m.* 70.

13 Vö: SZILVAY Gergely: *Az amerikai Dél. Régi rend az Újvilágban*. Rubicon Intézet, Bp. 2021. 424.

14 COLIN: *l.m.* 259.

15 Uo. 259.

A Szabadkőműves-ellenes Párt egy tekintetben reformot hozott a politikai életben. A párt volt az első, amely ún. nemzeti konvenciót hívott össze az elnökjelölt kiválasztására. Addig a párt kongresszusi vezetői – kvázi klubként – választották ki az alkalmasnak tűnő jelöltet, példájuk hatott idővel a pártrendszer többi szereplőjére is. A szabadkőműves-ellenesek közvetlenül a pártjuk szavazóihoz fordultak, ezzel is érzékeltetve, hogy ők nem hívei a titkos, zárt ajtók mögötti politikacsinálásnak. 1830-ban tartották a konvenciót, de a folyamat elhúzódott, és végül 1831-ben Baltimore-ban második kört kellett tartani. Egy volt szabadkőműves ügyvédre, William Wirtre esett a választás.¹⁶

Wirt meglehetősen passzívan viselkedett a kampány során. Hú maradt elveihez, nyilvánosan soha nem szólalt föl a szabadkőművesség ellen. Udvariasan igyekezett kihátrálni az elnökjelöltségből, de ez nem sikerült. Az 1832-es választáson a Demokrata Párt 289 elektori szavazatból 219-et megszerzett. Wirtnek egyetlen állam, Vermont elektori szavazatait sikerült elnyernie. 1835-ben a párt újabb elnökjelölt után nézett. Ezúttal a tagság úgy vélte, hogy – Jackson példájából tanulva – egy háborús hőssel lehet elindulni eséllyel a választáson. Fölkérték William Henry Harrisont, aki legyőzte a híres sóni főnököt, Tecumseh-et. Harrison azonban elutasította őket, és a Whig Párt jelölését fogadta el. Mivel a szabadkőműves-ellenesek teljes mértékben támogatták a whig jelöltet, ez a különbség nem volt túl lényeges.¹⁷ Ami fölveti az utókor feltételezését, hogy a Szabadkőműves-ellenes Párt ekkor már a whigek egyik háterszágát adta. Harrison öt évvel később ismét a whigek színeiben indult, és egykori meghívóinak egy részével egy pártban volt, ugyanis a Szabadkőműves-ellenes Párt föloszlott, és politikusaik egy része nyíltan beolvadt a Whig Pártba.

KÉRDŐJELEK

Mint az eddigiekből kiderülhetett, a párt elsősorban Új-Anglia jenki lakossága körében örvendett népszerűségnek. Ellentétben a katolikusellenességgel, amelyben Észak és Dél testvériesen osztozott, a szabadkőműves-ellenes érzület hőfoka alacsony volt Délen, amelynek oka nem ismert. Talán közrejátszott az, hogy a szabadkőműves-ellenesség mögött az egyik érzület az elitellenesség volt, ez pedig az arisztokratikus elveket tisztelő déli társadalomban kevésbé lehetett rokonszenves. Kiindulhatunk abból, hogy a társadalmi válság (városvidék, polgár-farmer, iparosítás-kézműipar ellentétek) Északot sújtotta, ezért ott minden protestmozgalom nagyobb támogatásra számíthatott. S még valami magyarázatot jelenthet: a szabadkőműves-ellenesek elsődleges célpontja Jackson volt, márpedig a déli államok lakosságának többsége és a nyugati földek megszerzésében érdekelt telepesek is, fölsorakoztak a demokrata elnök mögött, aki támogatta valamennyi fehér bőrű szegény ember érdekét.

Mindvégig New York volt a párt fő bázisterülete, ahol a szabadkőműves-ellenesség gyakorlatilag a jacksoni Demokrata Párt helyi ellenzékét alkotta.¹⁸ De jelentős szervezettel rendelkezett Pennsylvania és Vermont államokban is. Utóbbi különösen sok politikust adott a szabadkőműves-ellenességnek. Az 1830-as években az állam kormányzói végig szabadkőműves-ellenesek voltak: előbb William Adams Palmer, majd pedig Silas H. Jennison.¹⁹

Fölmerül a kérdés, vajon milyen motivációból indultak el a párt jelöltjei. Vajon mindannyian hittek abban, hogy titkos társaságok tartják kezükben a politikát? Aligha. Ha tekintetben vesszük, hogy például Jennison végig a Whig Pártra támaszkodott államában, valamint azt, hogy később a párt politikuskárdájának nagy része átszivárgott a Whig Pártba, továbbá, hogy Vermontban a párt hálózata teljes mértékben támogatta a whig elnökjelöltet, úgy tűnik, hogy

megreformálták a politikai életet

¹⁶ *The Anti-Masonic Party's First Convention*. Scottish Rite Masonic Museum and Library Blog. <https://nationalheritagemuseum.typepad.com/library_and_archives/2008/09/the-anti-masoni.html>

¹⁷ VT US President – AM Convention. Our Campaings. <<https://www.ourcampaigns.com/RaceDetail.html?RaceID=432869>>

¹⁸ George Brown TINDALL: *America. A narrative history*. W. W. Norton & Co. Inc., New York–London, 1988. 270.

¹⁹ *Biographical Directory of the United States*. <<https://bioguide.congress.gov/search/bio/P000045>>

a szabadkőműves-ellenes program inkább a politikai ellenzékiesség levezető szelepe volt.

Összefoglalva tehát nem a valódi szabadkőműves-ellenes program, hanem a Jackson-ellenesség jelentette a fő kohéziós erőt. Gyanítható, hogy a népszerű név és jelszó leginkább arra szükségeltetett, hogy kiaknázzák a titkos társaságok és elit kapcsolata miatt aggódó kisemberek *ressentiment*-érületét, s azt átcsatornázzák a Demokrata Párt bírálóitába. Bár akadtak persze olyanok is, akik később a Demokrata Pártban folytatták politikusi tevékenységüket, mint az említett Palmer. De egészében véve úgy tűnik, hogy a Szabadkőműves-ellenes Párt mindinkább átalakult a Whig Párt bástyájává vagy egyszerű lerakatává, majd amikor nem volt rá szükség, teljesen összeolvadt a Whig Párttal.

Népi gyanakvás –
Szabadkőművesség elleni
jelképek a georgiai
Atlantában, 2005
(Flickr, ismeretlen fényképész)

KÖVETKEZTETÉSEK

Az amerikai szabadkőműves-ellenes mozgalom nem a szabadkőművességről szólt, hanem a pártrendszer és a társadalom válságáról. Önmagában a közösségi hisztéria, amely Morgan rejtélyes halálára hivatkozva a párt létrejöttéhez vezetett, egyik eleme volt az amerikai politika és társadalom válságának. Társadalmi ellentétek (gazdag–szegény, városlakó–farmer) érintkeztek egy kielezett politikai szituációval, a pártrendszer és az elnöki hatalom megváltozásával. Mindehhez a közélet demokratizálódása társult, amely lehetővé tette, hogy a nép széles rétegeinek érületei beáramoljanak a politikába. A 18. század végétől létező, Robison által megalapozott szabadkőműves-ellenesség (és általában a titkosan működő társaságoktól való félelem), amely a forradalomellenesség egyik megnyilvánulása volt, találkozott az elitellenes érülettel. Előbbi érület konzervatív, utóbbi plebejus, demokrata volt. A Szabadkőműves-ellenes Párt e kettőt egyesítette. Így a pártot tekinthetjük egyszerű válságterméknek, egyúttal reakciónak egy összetett válsághelyzetre, továbbá a Jackson-ellenes nézetek bástyájának. Valamint egy politikai elitcsoport eszköze arra, hogy elitellenes nézetekkel mozgósítson.

A Szabadkőműves-ellenes Párt rövid virágzása azzal a tanulással szolgál, hogy az elitellenes érület valós szociális program nélkül, kizárólag a *ressentiment* érületet meglovagolva csak rövid ideig képes hatni. Kétségtelen azonban, hogy a párt ösztönzést adott a harmadik, máig létező pártrendszer kialakulásához. Egyrészt az elnökjelöltek nemzeti konvención történő kiválasztásával példát mutattak a többi párt számára (ezen majd az előválasztás intézménye reformál a 20. század elején, és ez a reform szintén egy harmadik párttól, mégpedig a Populista Párttól érkezett), másrészt a szabadkőműves-ellenesek többsége fokozatosan összeolvadt a Whig Párttal, és együttesen, valamint több más csoportot (abolicionisták, bevándorlásellenesek, szabad földet követelő farmerek) magukba olvasztva 1854-ben megalakították a Republikánus Pártot. ■